

ISSN 2312-3206

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія:
ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ
Випуск 2
Том 2

Херсон-2018

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Блинова Олена Євгенівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та соціальної психології Херсонського державного університету

Заступник головного редактора:

Шапошникова Ірина Василівна – доктор соціологічних наук, доцент, декан факультету психології, історії та соціології Херсонського державного університету

Відповідальний секретар:

Тавровецька Наталія Іванівна – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри практичної психології Херсонського державного університету

Члени редакційної колегії:

Бех Іван Дмитрович – дійсний член Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор, директор Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України;

Бистрова Юлія Олександрівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри корекційної освіти Херсонського державного університету;

Бочелюк Віталій Йосипович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології Запорізького національного технічного університету;

Бурлачук Леонід Фокович – дійсний член Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психодіагностики і клінічної психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Завацька Наталія Євгенівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної та практичної психології Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля;

Засєкіна Лариса Володимирівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та соціальної психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Кікінежді Оксана Михайлівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

Клименко Віктор Васильович – доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України;

Кравцова Наталія Олександрівна – доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри клінічної психології ФДБОЗ ВПО «Тихоокеанський державний медичний університет» Міністерства охорони здоров'я Російської Федерації (Російська Федерація);

Кузікова Світлана Борисівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка;

Поваренков Юрій Павлович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри загальної та соціальної психології ФДБОЗ ВПО «Ярославський державний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Російська Федерація);

Стратонов Василь Миколайович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри галузевого права Херсонського державного університету;

Федяєва Валентина Леонідівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту Херсонського державного університету;

Швалб Юрій Михайлович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Яковлева Світлана Дмитрівна – доктор психологічних наук, кандидат медичних наук, доцент, завідувач кафедри корекційної освіти Херсонського державного університету;

Янчук Володимир Олександрович – доктор психологічних наук, професор, декан факультету професійного розвитку фахівців освіти Академії післядипломної освіти (Республіка Білорусь).

Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки» включено до переліку наукових фахових видань України з психології на підставі Наказу МОН України від 4 липня 2014 року № 793 (додаток № 8)

Журнал включено до наукометричної бази даних Index Copernicus (Республіка Польща)

Затверджено відповідно до рішення вченої ради Херсонського державного університету (протокол від 27 червня 2018 р. № 13)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації – серія КВ № 20082-9882Р від 15.03.2013 р. видане Державною реєстраційною службою України

ЗМІСТ**СЕКЦІЯ 4****ПЕДАГОГІЧНА ТА ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ**

Арсентьєва Г.О. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	7
Бабенко К.А., Горобець Т.В. МОЖЛИВОСТІ МАЛЮНКОВИХ МЕТОДИК У ОБ'ЄКТИВАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ СИМВОЛІЗАЦІЇ ЗМІСТУ НЕСВІДОМОГО У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ПСИХОЛОГІВ.....	12
Бідюк І.А., Скуб М.Г. ОСОБЛИВОСТІ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ У ПІДЛІТКІВ З РІЗНИМ ТИПОМ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗАХИСНИХ МЕХАНІЗМІВ.....	20
Білозерська С.І., Машак С.О. ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ БАТЬКІВСЬКОГО АВТОРИТЕТУ ДЛЯ ПІДЛІТКА.....	26
Гончаровська Г.Ф. УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ.....	31
Дуб В.Г. МІЖОСОБИСТІСНІ ВІДНОСИНИ СТУДЕНТІВ-ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ.....	36
Заміщак М.І. ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЯК МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ В НИХ ОСОБИСТІСНОЇ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ.....	41
Кисельов К.С. ВЕРБАЛЬНА ТА ОБРАЗНА КРЕАТИВНІСТЬ У СТРУКТУРІ МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	46
Комар Т.О., Вахрушева Г.Г. СИНДРОМ ВИГОРАННЯ ПСИХОЛОГІВ СИСТЕМИ ОСВІТИ.....	51
Логвінова Д.В., Комариста П.І. ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНИХ УЯВЛЕНЬ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ ПРО СІМЕЙНІ РОЛІ ШЛЮБНИХ ПАРТНЕРІВ.....	55
Перегончук Н.В. ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА ВИШУ В УМОВАХ ВАРІАТИВНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ.....	61
Пирог Г.В., Коробко Д.С. ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ, ЯКІ ОПИНИЛИСЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ: ДІАГНОСТИЧНА ТА КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНА РОБОТА.....	66
Погрібна А.О. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КОПІНГ-РЕСУРСІВ УЧИТЕЛІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ РІЗНИХ ТИПІВ.....	72
Ревуцька І.В. АНАЛІЗ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОСОМАТИЧНИХ ВИЯВІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	78
Романець З.О. СТРЕСОГЕННІСТЬ І ТРАВМАТИЧНІСТЬ БАТЬКІВСЬКО-ДИТЯЧИХ СТОСУНКІВ ЯК ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОЇ ОСОБИСТОСТІ З МОТИВАЦІЄЮ ДО САМОРОЗВИТКУ.....	85
Саврасов М.В., Єрмоленко К.В. ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗКУ МЕТАМНЕМІЧНИХ І КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У СТРУКТУРІ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА.....	91
Свіденська Г.М., Кравцов М.С. РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ САМОСВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ.....	97
Сергієнко І.І. СТАТЕВІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ РОЗЛУЧЕНИМИ ОСОБАМИ ЗРІЛОГО ВІКУ.....	103
Чип Р.С. ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВІДУ СТАНОВЛЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ.....	108

Шевцова О.М. РОЗВИТОК АУТОПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ
ЗАСОБАМИ АКМЕОЛОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....114

Штифурак В.Є., Саєнко Я.А. ПСИХОЛОГІЧНЕ СПРИЯННЯ
ЗОРІЄНТОВАНOSTІ СТУДЕНТІВ НА КАР'ЄРНЕ ЗРОСТАННЯ.....119

СЕКЦІЯ 5 ІСТОРІЯ ПСИХОЛОГІЇ

Вертель А.В., Мотрук Т.О. ДО ПИТАННЯ РОЗУМІННЯ КОНЦЕПТУ
«СВІДОМІСТЬ» У ПСИХОАНАЛІТИЧНИХ КОНОТАЦІЯХ К.Г. ЮНГА
ТА У СХІДНОФІЛОСОФСЬКИХ СИСТЕМАХ.....125

СЕКЦІЯ 6 ОРГАНІЗАЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ

Горенко М.В. СУТНІСТЬ ГОТОВНОСТІ ПСИХОЛОГІВ
ДО ЗДІЙСНЕННЯ МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ.....132

Грубі Т.В. ГЕНДЕРНО-ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ
НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ ВИЩОЇ ШКОЛИ.....137

Калин Р.Ю., Сняданко І.І. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ
ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ БАНКІВСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....143

СЕКЦІЯ 7 МЕДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Гасюк М.Б., Нестерак Р.В. ВНУТРІШНЯ КАРТИНА ЗДОРОВ'Я ХВОРИХ,
ЩО ПЕРЕНЕСЛИ ІШЕМІЧНУ ХВОРОБУ СЕРЦЯ ТА ІНФАРКТ МІОКАРДА:
ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ.....149

Лисенко О.С. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЛІКУВАННЯ ДЕМЕНЦІЇ
В ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....155

Підбуцька Н.В., Чебакова Ю.Г. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЮДЕЙ
З ОНКОЛОГІЧНИМИ ЗАХВОРЮВАННЯМИ
ШЛУНКОВО-КИШКОВОГО ТРАКТУ.....159

Платковська О.В. ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ОСОБИСТОСТІ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
ІЗ ПСИХОСОМАТИЧНИМИ ЗАХВОРЮВАННЯМИ.....165

Руденко О.В., Гонтар Ю.В. ПЕРЕБУВАННЯ В ЗОНІ ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ
ЯК ЧИННИК ЕМОЦІЙНОЇ ДЕПРИВАЦІЇ СЛУЖБОВЦІВ
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ УКРАЇНИ.....170

Яковлева Н.Ю. СПЕЦИФІЧНА ФОБІЯ У МІЖНАРОДНОМУ ФОРМАТІ DSM-V
У ЛЮДЕЙ З ВАДАМИ СЛУХУ В ЇХНЬОМУ СОЦІАЛЬНОМУ ЖИТТІ.....175

СЕКЦІЯ 8 СПЕЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Чухрій І.В., Мочікіна І.Г. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ
З ОБМЕЖЕННЯМИ ФУНКЦІЙ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ.....180

УДК 159.923.5:378.046

РОЗВИТОК АУТОПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ ЗАСОБАМИ АКМЕОЛОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Шевцова О.М., к. психол. н.,
доцент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології
Київський університет імені Бориса Грінченка

У статті представлено аналіз психологічного змісту аутопсихологічної компетентності як складного інтегративного утворення особистості майбутнього фахівця. Виокремлено ключові критерії позитивного розвитку аутопсихологічної компетентності майбутніх фахівців. Розкрито можливості акмеологічних технологій у сприянні позитивному розвитку аутопсихологічної компетентності у майбутніх фахівців соціономічної сфери.

Ключові слова: аутопсихологічна компетентність, професійно-особистісний розвиток, професійна самосвідомість, професійна «Я»-концепція, саморозвиток, акмеологічні технології.

В статье представлен анализ психологического содержания аутопсихологической компетентности как сложного интегративного образования личности будущего специалиста. Выделены ключевые критерии позитивного развития аутопсихологической компетентности будущих специалистов. Раскрыты возможности акмеологических технологий в содействии положительному развитию аутопсихологической компетентности у будущих специалистов социономической сферы.

Ключевые слова: аутопсихологическая компетентность, профессионально-личностное развитие, профессиональное самосознание, профессиональная «Я» концепция, саморазвитие, акмеологические технологии.

Shevtsova O.M. DEVELOPMENT OF AUTO PSYCHOLOGICAL COMPETENCIES OF FUTURE SOCIONOMICS SPECIALISTS THROUGH APPLICATION OF ACMEOLOGIC TECHNOLOGIES

The article presents analysis of psychological contents of an auto psychological competency as compound integral composition of a personality of a future specialist. The article defines key criteria of positive development of an auto psychological competency of a future specialist and identifies opportunities for utilizing acmeologic technologies to facilitate positive development of auto psychological competencies of a future socionomics specialist.

Key words: auto psychological competency, professional development, personal development, professional self-actualization, professional "I"-concept, self-development, acmeologic technologies.

Постановка проблеми. У контексті ефективності здійснення професійної діяльності фахівцями соціономічних професій у сучасних умовах суспільної життєдіяльності все гостріше вимагається від фахівця наявність високого рівня його власного професійно-особистісного розвитку. Такі високі вимоги суспільства до рівня розвитку особистості фахівців соціономічної сфери цілковито виправдані, адже в сучасних умовах, здебільшого, основним професійним «інструментом» виступає власне особистість професіонала. Разом з тим, високі досягнення особистісного розвитку фахівців соціономічної сфери при однакових позиціях професійних здобутків сприяють підвищенню затребуваності на ринку соціономічних послуг і широкій конкурентоздатності в сучасних умовах. Загальновідомо, що особистісно-професійне зростання триває упродовж усього професіогенезу фахівця, проте вирішальним для набуття високого рівня професійно-особистісного розвитку постає етап професійної

підготовки, під час якого інтенсивно розвиваються суб'єктність особистості та професіоналізм діяльності, що в перспективі спричинює професійну зрілість особистості фахівця. Суб'єктність особистості фахівців соціономічної сфери як професійно важлива, особлива інтегративна якість, що виявляється у спроможності особистості як суб'єкта розвивати, впоряджувати, оцінювати, контролювати, корегувати власну довільну активність, набувається переважно через аутопсихологічну компетентність, яка, відповідно, стає засадничим фактором задля професійно-особистісного розвитку і досягнення високої майстерності у професіях соціального спрямування. Відтак, позитивному розвитку аутопсихологічної компетентності майбутніх фахівців можуть сприяти цілеспрямовані систематичні заходи акмеологічного спрямування в межах етапу професійної підготовки (навчання).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У професіях соціономічної сфери особливого значення набуває система пси-

хологічної компетентності, яка забезпечує ефективну суб'єкт-суб'єктну взаємодію, що являє собою сукупність теоретичних і прикладних знань про людину як індивіда, суб'єкта, особистість і індивідуальність, включених у професійну діяльність. Серед підсистем психологічної компетентності вирізняють: соціально-перцептивну; соціально-психологічну; комунікативну; психолого-педагогічну; рефлексивну; когнітивну; акмеологічну підсистеми, проте винятково вагомим вважається аутопсихологічна компетентність (А. Деркач, В. Толочек, Т. Щербакова) [2; 9; 14]. Родовою дефініцією аутопсихологічної компетентності є психологічна компетентність. Так, при диференціації видів психологічної компетентності поряд з аутопсихологічною компетентністю вченими Н. Кузьміною і Т. Яценко виокремлено соціально-психологічну та диференційно-психологічну [4; 15]; Н. Демідовою – соціально-перцептивну, комунікативну, психолого-педагогічну; Л. Лазаренко та Т. Щербаковою – когнітивну, соціальну, комунікативну компетентності [5; 14]. Таким чином, аутопсихологічну компетентність можна розглядати як міжпрофесійний вид компетентності, до вивчення якої у сьогоденні підвищується інтерес вчених, що пов'язано з визнанням провідної ролі психологічних аспектів в структурі компетентності.

У межах понятійного апарату акмеології аутопсихологічна компетентність передбачає усвідомлення особистістю власних індивідуальних особливостей, а також розуміння того, як треба діяти на основі знання про самого себе в різних життєвих ситуаціях, зокрема у контексті професійної діяльності (А. Деркач, Л. Степнова) [2; 8]. В основі цієї компетенції знаходяться: уміння особистості розвивати і застосовувати власні психічні ресурси; створювати сприятливу для діяльності ситуацію шляхом зміни свого внутрішнього стану; спроможність набувати, закріплювати, контролювати, корегувати знання, вміння, навички щодо розвитку самопізнання, саморозуміння, самооцінювання, саморегуляції, самоздійснення, самоефективності тощо; гнучко перебудовувати внутрішній особистісний простір при виникненні непередбачених зовнішніх обставин, створювати вольову установку на досягнення значущих результатів в особистісно-професійному розвитку [12, с. 189]. Отже зміст поняття «аутопсихологічна компетентність» на сучасному етапі психологічної й акмеологічної науки переважно розглядається як складне психологічне утворення зі своєрідним багатокомпо-

нентним складом в залежності від специфіки професійної діяльності й особистісної унікальності фахівця (А. Деркач, Н. Кузьміна, Л. Лазаренко, Т. Щербакова, Т. Яценко й ін.) [2; 4; 5; 14; 15]. Водночас проблематика дієвих психолого-акмеологічних технологій сприяння позитивному розвитку аутопсихологічної компетентності майбутніх професіоналів залишається поза увагою широкого кола вітчизняних науковців.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття психологічного змісту аутопсихологічної компетентності як інтегративного утворення особистості майбутнього фахівця соціономічної сфери та висвітлення можливостей акмеологічних технологій у сприянні її позитивному розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аутопсихологічна компетентність фахівця як складне інтегративне психологічне утворення має своєрідний зміст, певну структурну будову та механізми формування і функціонування. При цьому якісна виразність складників аутопсихологічної компетентності визначається переважно специфікою професійної діяльності та індивідуальними особливостями особистості фахівця, що, у свою чергу, залежить від етапу професіогенезу, на якому перебуває особистість, від успішності проходження попередніх етапів професійного розвитку, від системи зовнішніх і внутрішніх особистісних детермінант, від ресурсних можливостей особистості тощо.

Аутопсихологічна компетентність як надскладне системне особистісне утворення визначається вченими не однаково. Ця різниця у поглядах полягає у залежності від психологічного аспекту розгляду, наукового підходу, виокремлення того чи іншого пріоритетного компонента в її будові тощо. Так, вчені Н. Кузьміна, В. Вакулєнко, В. Савельєва, Т. Шиманська визначають це поняття як готовність і здатність особистості до цілеспрямованої психічної роботи над зміною своїх властивостей, її поведінки, діяльності і відносин у напрямі прогресивного особистісно-професійного розвитку [1; 4; 10]. А. Деркач, Е. Селєзнева пропонують розглядати аутопсихологічну компетенцію як сукупність й ієрархію особистісних властивостей, що забезпечують рівень і якість функціонування системи саморегуляції суб'єкта професійної діяльності [2; 7]. Натомість Л. Степнова вважає цю категорію акмеології визначальною психологічною умовою активізації особистісного потенціалу людини; системою умінь і навичок, що призводять до підвищення рівня самопізнання, саморегуляції і самореалізації; внутрішнім резервом саморозвитку

та самовдосконалення; здатністю особистості розвивати і використовувати власні психічні ресурси, створювати сприятливу для діяльності ситуацію шляхом зміни свого внутрішнього стану, перелаштовуватися відповідно до непередбачених обставин, створювати вольову установку на досягнення значущих результатів [8, с. 27]. В свою чергу Л. Лазаренко вважає аутопсихологічну компетенцію умінням усвідомлювати рівень власної діяльності, своїх здібностей; знанням способів професійного самовдосконалення; спроможністю бачити причини недоліків у своїй роботі, в собі; бажанням самовдосконалення [5, с. 133]. Водночас Т. Щербакова визначає це поняття як чинник прогресивного особистісно-професійного розвитку за рахунок активізації особистісних ресурсів, саморефлексії на засадах контекстної самодіагностики власних можливостей, оптимізації саморегуляції і самоконтролю, а також індивідуальної системи способів і прийомів психологічної підтримки [14, с. 156]. Очевидним стає, що у категорії «аутопсихологічна компетентність» розрізняють дві, на наш погляд, взаємозалежні й взаємообумовлюючі сторони – процесуальну та результативну. З огляду на це, нами аутопсихологічна компетентність розуміється як наявність ієрархічної сукупності властивостей особистості, що забезпечує спроможність активізувати і гнучко перетворювати внутрішньоособистісні ресурси з метою прогресивного саморозвитку і досягнення самовдосконалення.

Звернемося до проблеми структурно-функціонального наповнення аутопсихологічної компетентності фахівців. Так, структуру аутопсихологічної компетентності державних службовців наповнюють мотиваційно-ціннісний, емоційно-оцінний і регулятивно-контролюючий компоненти (В. Бондарєва), у менеджерів – аксіологічний, когнітивний, емоційний і регуляторний компоненти (Є. Астапенко), у педагогів як компоненти виокремлюються психологічні знання, психологічні вміння та навички, психологічні позиції, особистісні якості (Т. Яценко), у вагітних жінок зазначаються рефлексивний, проєктивний, інтрокомунікативний, конструктивний, організаційний та прогностичний компоненти (Т. Шиманська). Дослідники А. Деркач і Л. Степнова, виходячи з того, що аутопсихологічна компетентність є складним інтегрованим особистісним утворенням, котре вміщує рівні оволодіння людиною знаннями, уміннями і навичками у сфері самопізнання, самооцінювання, самокорегування, саморозвитку та самореалізації, запропонували рівневу модель аутопсихологічної компетентності

[2; 8]. За цією моделлю визначені наступні рівні: когнітивний, афективно-оцінний, комунікативний, поведінковий та рівень аутообмежень, на кожному з яких у якості компонентів формуються і функціонують певні психічні процеси і результати. Отже на когнітивному рівні саморозуміння та «Я»-концепція визначаються як процеси, а зовнішнє і внутрішнє самодосягнення як результати; на афективно-оцінковому рівні такі компоненти як: самоставлення, самоповага, самоприйняття визначаються як процеси, а самооцінка і самоідентичність як результати цих процесів; на комунікативному рівні процесом виступає рефлексивний аутодіалог, результатом якого постає відкрита особистісна позиція; на поведінковому рівні процесуальними компонентами зазначаються самовизначення, аутодіалог-протистояння та самореалізація, наслідком (результатом) яких є самоактуалізація особистості; на рівні аутообмежень комплекси неповноцінності, неврози і психологічні захисти (як процеси) призводять до дисгармонійної, дисінтегрованої особистості. Отже, на наш погляд, виправданим є розрізнення в системі аутопсихологічної компетентності процесуальної і результативної сторін.

Аутопсихологічна компетентність з процесуальної сторони передбачає неодмінну рефлексію суб'єктом професійної діяльності своєї активності і перебігу особистісного розвитку (Т. Яценко) [15], вміщує в собі такі основні динамічні внутрішньоособистісні процеси як: самодетермінація, самопізнання, самоаналіз, самоусвідомлювання, самооцінювання, самоставлення, саморегуляція, самоконтролювання, самокерування, самоперетворення, самореалізація, самоздійснення, самоідентифікація (С. Кузікова, О. Шевцова) [3; 11, с. 18; 12]. Усі ці процеси в системі аутопсихологічної компетентності спричинюють і наповнюють метапроцес саморозвитку суб'єкта життєдіяльності, зокрема, у професійній сфері.

Аутопсихологічна компетентність суб'єкта професійної діяльності з результативної сторони вміщує самовмотивованість, самоусвідомлення у форматі професійної «Я» концепції, саморозуміння, самооцінку, самоцінність, самоповагу, самоприйняття, аутосимпатію, самоконтроль, локалізацію суб'єктивного контролю, самовпевненість, самопідтримку, самодопомогу, самоорганізованість, самоефективність, самоотожнованість, що у підсумку призводить до самовдосконалення і самоактуалізації як метареультату.

За результатами дослідження буде доцільним, на наш погляд, виокремити такі

основні компоненти аутопсихологічної компетентності:

- мотиваційно-ціннісний;
- когнітивний;
- емоційно-оцінний;
- регулятивно-поведінковий.

Відмітимо, що вже Н. Кузьміною, яка вперше ввела у науковий психолого-акмеологічний тезаурус категорію «аутопсихологічна компетентність», зазначається її виняткове значення у забезпеченні майбутньому фахівцю не тільки загально-психологічної культури, а й високого рівня розвитку професійної самосвідомості [4]. Професійна самосвідомість як соціально-специфічна форма самосвідомості людини, завдяки якій і у вигляді професійної «Я»-концепції фіксуються підсумки усвідомлення людиною себе як суб'єкта діяльності і як особистості на кожному етапі професійного становлення, яка являє собою процес пізнання та самооцінювання людиною своїх професійних якостей, а також ставлення до них і процес усвідомлення особистістю себе як суб'єкта власної професійної діяльності також спричинює розвиток аутопсихологічної компетентності фахівців [11, с. 16–19]. Таким чином, можемо стверджувати, що процесуальна частина аутопсихологічної компетентності майбутніх фахівців у більшій мірі співвідноситься з процесами професійної самосвідомості, а результативна сторона має спільні компоненти з професійною «Я»-концепцією суб'єктів фахової діяльності.

Структурні компоненти аутопсихологічної компетентності визначають її критерії. Відповідно до змістового і структурного наповнення аутопсихологічної компетентності, критеріями її високого рівня розвитку у майбутніх фахівців можуть слугувати:

- чітке усвідомлення власних професійних прагнень і перспектив;
- орієнтація професійних досягнень на найближче майбутнє;
- високо диференційоване уявлення про себе як професіонала і суб'єкта професійної діяльності;
- конгруентність образу «Я професіонал» і досяжність індивідуального професійного еталону;
- розвинені навички самоаналізу й самоосмислення, стійкий інтерес до самого себе, високе саморозуміння; адекватна інтерпретація власних почуттів, потреб і устремлень, позитивна адекватна професійна самооцінка, висока самоповага й самоприйняття, адекватний рівень самокритичності при низькому ступені самозвиначення;
- інтернальний локус контролю в усіх значущих для професійної діяльності сферах життєдіяльності;

– переконання у тому, що більшість важливих подій у професійному житті є результатом власних дій; впевненість, що самостійно можна досягати успіхів і реалізувати свої цілі у майбутньому, відчуття, що особисті дії є важливим чинником організації власної професійної діяльності й здобутків у ній, переконання у своїй спроможності контролювати власні формальні й неформальні міжособистісні взаємини, що супроводжують професійну діяльність;

– готовність до саморозвитку, що супроводжується бажанням пізнавати, і змінювати себе; усталена впевненість у собі й своїх можливостях, розвинені самокерованість і самопослідовність [10, с. 102; 13, с. 199].

Треба зауважити що, аутопсихологічна компетентність здебільшого проявляється і формується через готовність і здатність особистості здійснювати рефлексивну і регуляційну діяльність у внутрішньоособистісному (інтраіндивідуальному) просторі, а також через цілеспрямовані усвідомлення нових уявлень про себе, зміну особистісних диспозицій і діяльнісних характеристик. Це пояснює той факт, що основні психорозвивальні техніки і прийоми акмеологічних технологій, які можуть сприяти позитивному розвитку аутопсихологічної компетентності у майбутніх фахівців соціономічної сфери мають спричинювати вплив саме на ключові компоненти процесуальної й, особливо, результативної сторін аутопсихологічної компетентності. Подібний психорозвивальний потенціал закладений, на наш погляд, у наступних акмеологічних технологіях: співробітницькій; проектній; інформаційній освітній; проблемно-пошукової; психолого-розвивальній; тренінгової. Перераховані акмеологічні технології можуть розглядатися як окремі етапи або частини комплексних програм акмеологічної підтримки і розвитку аутопсихологічної компетентності фахівців. При розробці комплексних програм розвитку аутопсихологічної компетентності в межах акмеологічних технологій доцільно включати наступні змістовно-функціональні блоки: діагностичний, інформаційно-смісловий, розвивальний, проєктивний, прогностичний. За нашим припущенням, позитивному розвитку аутопсихологічної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій сприятиме послідовна реалізованість *психодіагностичного* блоку, за результатами якого моделюється зміст *інформаційно-сміслового* та *розвивального* блоків, переважно спрямованих на самоусвідомлення професійних прагнень і перспектив, високу диференційованість

уявлення про себе як суб'єкта професійної діяльності, конгруентність образу «Я професіонал», набуття навичок самоаналізу і саморозуміння, підвищення самоінтересу, самоповаги й самоприйняття, зростання професійної самооцінки, інтернальний локус контролю в професійній діяльності, розвиток умінь і навичок саморегуляції та самоконтролю, що дозволяє здійснювати особистісно-професійні проектування і прогностику. Так, в межах *проективного* блоку здійснюється орієнтація на формування позитивного професійного іміджу через вибудовування образу «Я професіонал» та кар'єрне зростання через орієнтацію професійних досягнень на найближче майбутнє; *прогностичний* блок сприяє зростанню здатності до психологічного моделювання професійно-особистісного саморозвитку та високу суб'єктну залученість до цих процесів майбутніх фахівців. Узагальненим результатом комплексних акмеологічних програм розвитку аутопсихологічної компетентності майбутніх фахівців соціономічної сфери постають уміння особистості як суб'єкта професійної діяльності послуговуватися, розкривати і розвивати власні потенціали, що, у свою чергу, призводить до самоздійснення, самотворення і самовдосконалення.

Висновки з проведеного дослідження. Отже аутопсихологічна компетентність є надскладним системним особистісним утворенням, яке розуміється як наявність ієрархічної сукупності властивостей особистості, що забезпечує спроможність активізувати і гнучко перетворювати внутрішньоособистісні ресурси з метою прогресивного саморозвитку і досягнення самовдосконалення. Структуру аутопсихологічної компетентності майбутніх фахівців соціономічної сфери складають мотиваційно-ціннісний, когнітивний, емоційно-оцінний та регулятивно-поведінковий компоненти, які функціонують у взаємодії з процесуальним і результативним аспектами. При цьому процесуальна частина аутопсихологічної компетентності майбутніх фахівців у більшій мірі співвідноситься з процесами професійної самосвідомості, а результативна сторона має спільні компоненти з професійною Я-концепцією суб'єктів фахової діяльності.

Позитивному розвитку аутопсихологічної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій сприятиме послідовна реалізованість у акмеологічних програмах системи змістовно-функціональних блоків: діагностичного, інформаційно-сміслового, розвивального, проєктивного та прогностичного. Основними

результатами комплексних акмеологічних програм розвитку аутопсихологічної компетентності майбутніх фахівців соціономічної сфери мають стати самоздійснення, самотворення і самовдосконалення особистості як суб'єкта професійної діяльності, що спричинює професійно-особистісне зростання.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні виразності окремих компонентів аутопсихологічної компетентності у майбутніх фахівців соціономічних професій, розробці на засадах акмеологічних технологій й апробації комплексних програм розвитку аутопсихологічної компетентності майбутніх фахівців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вакуленко В., Савельєва В. Акмеологічний аспект проблеми компетентності та її видів. Вісник Луганського НУ імені Тараса Шевченка. Вип. 5 (250), Ч. I, 2012. С. 6–10.
2. Деркач А. Селезнева Е. Акмеологическая культура личности: содержание, закономерности, механизмы развития М.: Моск. психол.-соц. ин-т; Воронеж: МОДЭК, 2006. 496 с.
3. Кузікова С. Феноменология саморозвитку особистості: визначення поняття. Науковий вісник МДУ імені В.О. Сухомлинського. Психологічні науки: зб. наук. праць. Т. 2. Вип. 10(91), Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2013. С. 171–176.
4. Кузьміна Н. Акмеологическая теория повышения качества подготовки специалистов образования. М.: Иссл. центр повыш. кач-ва подгот. спец-ов, 2001. 144 с.
5. Лазаренко Л. Психологическая компетентность как детерминанта профессиональной успешности преподавателя высшей школы: монография. Краснодар: изд-во Григорьева Л.К., 2013. 146 с.
6. Онуфрієва Л. Дослідження психологічних детермінант розвитку професійної самосвідомості та особистісної зрілості майбутніх фахівців соціономічних професій. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О.Сухомлинського. Серія «Психологічні науки». Вип. 10(91). Миколаїв: МДУ ім. В.О. Сухомлинського, 2013. С. 227–232.
7. Селезнева Е. Грани самоосуществления: от самоотношения к самореализации : монография. М.; Берлин: DirectMEDIA, 2015. 404 с.
8. Степнова Л. Акмеология. Аутопсихологическая компетентность в контексте изучения механизмов саморазвития личности. Вып. 2. М., 2017. С. 27–33.
9. Толочек В., Тимашкова Н., Денисова В. Профессиональное становление субъектов педагогической деятельности: позитивные и негативные изменения. Вестник Московского университета. Сер. 14. «Психология». № 1, М., 2014. С. 16–32.
10. Шиманская Т. Аутопсихологическая компетентность личности: критерии развития. Омский научный вестник. Психолого-педагогические науки. № 3(55). Омск, 2007. С 101–103.

11. Шевцова О. Психологічний супровід професійно-особистісного розвитку вчителя в умовах інноваційної діяльності. К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2015. 128 с.

12. Шевцова О. Аутопсихологічна компетентність як фактор особистісно-професійного розвитку майбутніх психологів. Психолого-педагогічні особливості розвитку особистості в освітньому просторі: зб. тез допов. Всеукр. наук.-практ. конф. (Мукачево, 17–18 травня 2017 р.) / ред.кол.: Т. Щербан та ін. Мукачево: Вид во МДУ, 2017. С. 188–190.

13. Шевцова О. Психологічна характеристика рівнів розвитку професійної Я концепції фахівця. Матеріали

Міжнар. наук.-практ. конгресу педагогів та психологів «Be smart!». Т. 2. (Женева (Швейцарія) 17-18 лютого 2015). С. 197–202.

14. Щербакова Т. Психологическая компетентность учителя: содержание, механизмы и условия развития: монография. Ростов на Дону: изд-во Ростовского государственного университета, 2005. 320 с.

15. Яценко Т. Психологічна компетентність як еколого-психологічна характеристика особистості сучасного педагога. Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2011. Т. VII: Екологічна психологія. Вип. 26. С. 590–599.

УДК 369.067.2

ПСИХОЛОГІЧНЕ СПРИЯННЯ ЗОРІЄНТОВАНОСТІ СТУДЕНТІВ НА КАР'ЄРНЕ ЗРОСТАННЯ

Штифурак В.Є., д. пед. н., професор кафедри права
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

Саєнко Я.А., студент обліково-фінансового факультету
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті розглянуто поняття та види кар'єри. Виокремлено етапи кар'єрного просування та основні потреби на кожному щаблі. Планування розглядається як головна запорука успішної кар'єри. Проведено та проаналізовано соціологічне опитування студентів 1-4 курсів для з'ясування потенційної орієнтованості на професійний успіх. Висвітлено соціально-психологічні особливості студентських колективів. Визначено умови, що впливають на формування позитивних мотивів навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Ключові слова: кар'єра, види кар'єри, етапи кар'єрного просування, успіх, початковий етап кар'єри, мотивація студентів, самомотивація.

В статье рассмотрены понятие и виды карьеры. Выделены этапы карьерного продвижения и основные потребности на каждой ступени. Планирование рассматривается как главный стержень успешной карьеры. Проведен и проанализирован социологический опрос студентов 1-4 курсов для выяснения потенциальной ориентированности на профессиональный успех. Освещены социально-психологические особенности студенческих коллективов. Определены условия, влияющие на формирование положительных мотивов учебно-познавательной деятельности студентов.

Ключевые слова: карьера, виды карьеры, этапы карьерного продвижения, успех, начальный этап карьеры, мотивация студентов, самомотивация.

Shtyfurak V.Ye., Saienko Ya.A. PSYCHOLOGICAL IMPROVEMENT OF STUDENTS SATISFACTION ON CAREER GROWTH

The article deals with the concepts and types of careers. The stages of career advancement and the basic needs at each stage are singled out. Planning is seen as the main pillar of a successful career. A sociological survey of 1-4 year students was conducted and analyzed to find out the potential orientation for professional success. The socio-psychological peculiarities of student collectives are highlighted. The conditions influencing the formation of positive motives of student's educational and cognitive activity are determined.

Key words: career, career choice, stages of career development, the success of the initial phase of career, motivation and self-motivation.

Постановка проблеми. Кожна людина упродовж свого професійного шляху проходить різні етапи кар'єри. Однак, незважаю-

чи на неповторність індивідуальних шляхів кар'єрного зростання, їх об'єднують деякі загальні логічні періоди при будь-якому ва-